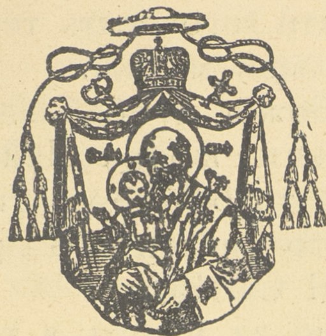
РІК 1939. Лютий Ч. II.

ПЕРЕМИСЬКІ ЕПАРХІЯЛЬНІ ВІДОМОСТИ

Ч. 342. — В справі святочного обходу з нагоди 17. річниці коронації Папи Пія XI.

В дні 6. лютня ц. р. припадає 17. річниця вибору а 12. лютня коронації Свят. Вітця Папи Пія XI. У всіх роках Його правління цілий, не тільки католицький, світ з подивом глядів на неструджену працю Великого Папи та на її спасенні в наслідках благословення. З висот Апостольської Столиці зором вірла огортав Св. Отець всі журби й духові потреби цілого людства. Пій XI. бачив всі небезпеки, що загрожують одиницям, родинам, вихованні молоді та цілому суспільному життї. Длятого у Своїх Енцикліках, овіяних сердешною любовю, вказував Св. Отець завжди тільки на один, необхідний спосіб їх усунення, себто на привернення у світі прав Христа-Царя, бо тільки у Христовому царстві зможе запанувати Христовий мир.

Вдячність та любов до спільного всім нам Вітця християнства наказує, щоб отсю річницю Його вступлення на Престіл св. Петра, обходили ми з як найбільшим торжеством. Длятого заряджуємо й поручаємо, щоб в неділю, дня 12. лютня, коли то цього року рівночасно припадає еще й свято Трьох Святителів, відправили всі Всч. ОО. Душастирі у церквах Нашої Єпархії благодарну Службу

Божу в намірені теперішнього Св. Вітця та виголосили примінену до торжества добре обдуману проповідь.

Всч. ОО. Катихити виголосять теж в цьому дні відповідні еґзорти для шкільної молоді.

Після Сдужби Божої треба відспівати „Тебе Бога хвалим« і поблагословити вірних Найсв. Тайнами.

На це торжество треба перед тим нарід приготовити та заохотити вірних до численного прийняття Найсв. Тайн й молитов в намірені Св. Вітця.

Пригадується, що за участь в торжественному Богослуженні з нагоди вибору згл. коронації Папи можна доступити таких відпустів:

1) повного відпусту. Умовини: сповідь, св. Причастя, молитва в намірені Св. Вітця;

2) частного відпусту 10 літ — ті, що побожно і зі сокрушеним серцем будуть присутні на згаданих Богослуженнях.

З гр. кат. Єписк. Ординаріяту.

Перемишль, дня 25. січня 1939.

Ч. 353. — Зарядження на час постів в 1939 р. згл. до Великого Посту в 1940 р.

Поручаємо придержуватися що до постів постанов Львівського провінціонального Собору з 1891 р. (титул XI ст. 240. О постах).

Де однак заходилаб потреба розрішення, уділяємо Всч. ОО. Душпастирям, Катехитам і Сповідникам власть, по совіснім провіренні причин при узглядненні обставин розрішати в поодиноких випадках від посту, з виїмком пятниць.

Особи користаючі з розрішення відмовлять приписані Синодом молитви.

Час пасхальний треває у нашій церковній провінції від понеділка І. Седмиці Вел. Посту аж до Празника Вознесення Г. Н. Іс. Христа.

Всч. ОО. Душпастирі й Катехити доложать усіх старань, щоби як найлучше приготовити вірних до достойного приняття св. Тайн і дадуть їм нагоду відбути сповідь

також перед посторонним священиком, запрошуючи в тій цілі сусідних священиків по попереднім заповідженні про це своїм вірним.

При тій нагоді звертаємо Всч. ОО. Душпастирям увагу на обовязок в особливший спосіб занятися хорими у парохії.

На цілий пасхальний час уділяємо усім ОО. Сповідникам власть розрішати від усіх гріхів і цензур задержаних Єпископові чи самим правом чи дієцезальним розпорядком.

У наглих випадках і поза пасхальним часом можуть Сповідники розрішати pro foro interno від усіх цензур в який небудь спосіб задержаних чи Папі чи Єпископові, як що не можна заховати сих цензур на вні без небезпеки тяжкого згіршення або неслави, або якщо каянникові прикро булоб оставати в стані тяжкого гріха через час потрібний до цього, щоб вистаратися розрішення. Але в такім випадку обложений цензурою пенітент повинен віднестися через сповідника до компетентної Влади церковної за порученням під загрозою поновного стягнення на себе цензури.

Зазначуємо, що Єписк. Ординаріят на підставі пятилітних властей одержаних від св. Апостольського Престола може розрішати від усіх цензур задержаних Папі з виїмком цензур задержаних в найспеціяльніший спосіб Папі.

В кінці пригадуємо всім Всч. ОО. Сповідникам, що і на дальше мають власть привертати каючимся утрачене право petendi debitum conjugale (Перем. Епарх. Відомости з р. 1930 Ч. III. ст. 56).

З Єп. Ординаріяту.

Перемишль, дня 26. січня 1939.

Ч. 405. — Конкурс на опорожнені парохії.

З речинцем до 20. березня 1939 р. виставляються на конкурс слідуючі парохії:

Дек.: Балигородський: 1. Горянка, 2. Рябе.
Бірчанський: Грозьова.
Варяжський: Тудорковичі.
Височанський: 1. Бітля, 2. Гусне вижне.
Жовківський: 1. Добрусин, 2. Кунинська Вілька, 3. Пили.

Дек. Жукотинський. 1. Гвоздець, 2. Дністрик головецький, 3. Липє.

Краковецький: Кобильниця руська.

Лежайський: Дубрівка.

Лупківський: 1. Воля мігова, 2. Лупків, 3. Манів, 4. Прелуки, 5. Смільник, 6. Солинка, 7. Явірник.

Любачівський: 1) Липовець, 2. Милків, 3. Синявка.

Лютовиський: 1. Береги горішні, 2. Боберка, 3. Поляна, 4. Скородне, 5. Устрики горішні, 6. Хміль, 7. Царинське.

Мединицький: Криниця.

Підбужський: Сприня.

Порохницький: Крамарівка.

Равський: Белзець.

Розлуцький: Свидник.

Сінявський: Майдан Сінявський.

Старосамбірський: Волошинова.

Тіснянський: 1, Ветлина, 2. Криве, 3. Лопінка, 4. Терка, 5. Яблінки, 6. Явірець.

Турчанський: 1. Шандровець, 2. Яблінка вижна.

Чесанівський: 1. Дахнів, 2. Крупець, 3. Нове село, 4. Плазів.

Яворівський: Порудно.

Ярославський: Цетуля.

Прохання внесені не по формі і не заосмотрені потрібними залучниками, а головно без свідоцтва конкурсового іспиту і ті, що вплинуть по речинці (це є по 20. березня 1939 р.) будуть уважані як безпредметові.

Завважується, що Всеч. Отці, що одержать презенту на таку парохію, що крім матерної має ще одну або більше дочерних, зобовязуються в кожному часі, на жадання Перемиського Єпископського Ординаріяту згодитися на евентуальне відлучення дочерних церков разом з ґрунтами.

При тім Єпископський Ординаріят повідомляє всіх Отців, що наміряють внести прохання о приняття в спис на вище подані парохії, що їх дотація та скількість приналежних до парохії ґрунтів будуть нормовані по думці конкордату і обовязуючих в Єпархії норм за відомостю Апостольського Престола.

ХРОНІКА.

Канонічну інституцію одержали:

Ч. 341. о. Шевчук Василь — Пяткова руська.

Завідательства одержали:

Ч. 154. о. Мацьків Володимир — Дахнів.
Ч. 6488./39 о. Кобат Іван — Боберка.
Ч. 6489./39 о. Посіко Семен — Нове село.
Ч. 27. о. Пулик Олександер — доїздж. Добрусин.

Померли:

о. Заболоцький Теодор, парох в Добрусині 24. XII. 1938.
о. Стецишин Микола, парох в Боберці 16. XII. 1938.
о. Костек Іван, парох в Новім селі 27. XII. 1938.
о. Черкавський Мирослав, парох в Дахнові 6. I. 1939.

Душі їх поручається молитвам Всеч. Духовенства.

Від гр. кат. Єп. Консисторії.

Перемишль, дня 1. лютня 1939.

о. Микола Грицеляк
канцлер.

† ЙОСАФАТ
Єпп.

Накладом гр. кат. Єп. Консисторії в Перемишлі
З друкарні гр. кат. Капітули в Перемишлі.

II. ЧАСТЬ.

Народня мова в проповіді й катехизі

в перемиській єпархії на переломі 18. на 19. ст.

1. Старання духовної влади.

В другій половині 18. ст. управа перемиської єпархії почала щораз то більше звертати бачну увагу на науку рідної мови, та домагатися від духовенства навчання релігійних правд в школі і на проповідальниці в церкві в рідній мові народу. Таким важним зарядженням єпархіяльної влади треба вважати постанову ґенерального збору єпархіяльного з 26. травня 1780. р. у Валяві (під проводом Генерального Вікарія о. Андрія Якубинського) про потребу в кожному селі відповідного дяковчителя, що умів би навчати дітей рідної мови („ruszczyzny“) та про потребу закладати парохіяльні школи.[1]) Таким змаганням була й відозва Єп. Консисторії з 26. вересня 1788. р. Ч. 1651 до деканальних урядів, з заохотою, щоб хтось з духовенства виготовив проповіді (гомілії) в народній мові,[2]) та письмо Єп. Консисторії з 20. листопада 1879. р. Ч. 1861. до деканальних урядів з зазивом, щоб хтось з душпастирів піднявся виготовити катехизм і пояснення недільних евангелій в рідній мові (in lingua ruthena)[3]) Письмом з 17. травня 1791. р.

---

[1]) Див.: Постанови т. 2.

[2]) У відповідях заподавали декани переважно такі перешкоди в цьому ділі: заняття в душпастирстві, брак бібліотек, та журба за удержання. Ярославський декан о. Антін Риботицькнй повідомив про готовість ярославського проповідника о. Сайкевича виготовити гомілії і заподав одну на зразок, але Єп. Консисторія не прийняла заяви о. Сайкевича, бо гомілію виготовив він в польській мові. Самбірський декан о. Літинський вказав на о. Івана Гуркевича, пароха у Ваньовичах, але заразом і на трудність з причини душпастирювання в 3 селах. Грабовинський декан о Михайло Грабовецький заподав Єп. Консисторії, як відповідного до наміченої праці, душпастиря в Боську о. Подковича.

[3]) На цю відозву надходили відповіді подібні як і на попередню. Для характеристики тодішніх відиосин заподається тут відповідь сяніцького декана, пароха Чертежа о. Якова Ґебултовича. Він заявляє, що відозву Єп. Консисторії заподав всім парохам, „sed cum fere omnes congrua non provisi, imminuta iurium stolae taxa coarctati, proventu in vim messalium a parochianis contribui solito, per seductionem in nimis exiguam pecuniariam persolutionem constricti, et sollummodo circa ultimum modum quaerendi ex gleba proprio labore panem derelicti, sed adhuc et ab hoc modo

Ч. 712 повідомила Єп. Консисторія духовенство, що друкарня Піллєра у Львові видала друком таблицю азбуки (Tabella alphabeti Ruthenici), що її вважала корисною для всіх душпастирів, учителів і сільських педагогів до легкого навчання молоді і тому поручила набути її всім парохам і педагогам.[1] Рішенням з 13. грудня 1791. р. Ч. 1633 зарядила Єп. Консисторія, щоб перебуваючі в активному душпастирюванні списували парохіяльні науки в народній мові (in consueto idiomate ad captum vulgi elaboratos), а з кінцем року присилали до Єп. Консисторії.

Свої змагання в справі рідної мови зазначувала Єп. Консисторія теж і державному урядові, як це вчинила у свому письмі з 22. березня 1794. р. до ґубернії з нагоди шкільної справи в ясліському окрузі, що в ньому заявилася за потребою шкіл, з цьою завваґою, щоб діти вчилися теж рідної мови („dummodo in illis locis iuventus ruthenico quoque idiomate instruatur") [2]).

Та хоча справа рідної мови в школі й на проповідальниці в церкві не була легкою справою, то однак рідна мова здобувала собі щораз то більше належне місце в шкільній і церковній катехизі та в церковній проповіді. В наслідок зарядження Єп. Консисторії з 8. березня 1793. р. Ч. 319, надіслали душпастирі свої опрацьовані катехизи на письмі. На основі цих катехиз, що досі заховалися, можна твердити, що в цьому часі більшість душпастирів навчала катехизму в народній мові, а якась невелика частина душпастирів уживала польської мови, а може радше польських термінів і зворотів в науці катехізму, при викладі чи поясненні в народній мові, а це головно тому, що задля браку катехизму в народній мові, послугувалися переважно уживаним тоді польським нормальним катехиз-

vivendi ultimo ad solutionem proventus urbarialis trahuntur et cogantur, ut ulterius vix subsistere possint, tali modo cura sustentationis impeditos ad conficienda requisita opuscula inhabiles redditos esse significo".

[1]) Цей розпорядок підписав Ґен. В. Юліян Шпонрінґ.

[2]) Справа закладання шкіл в ясліському окрузі стрінулася з труднощами з причини зубожіння населення в наслідок слабих урожаїв в попередніх літах, війни, пошести худоби, граду й виливу та з причини слабої дотації духовенства. Душпастирі мусіли перш за все переконати громади й двори про хосен шкільної науки та спонукати їх складати потрібні датки на школи. Шкільну справу можна було там тоді зачинати хиба у Ванівці й Мисцовій. (Див.: Звіт окружного уряду ясліського з 1794. р. до ґубернії).

мом.[1]) Не малою заохотою душпастирів до уживання рідної мови в цьому часі у проповіді й катехизі треба вважати і пастирський лист завідателя перемиської єпархії і львівського єпископа Петра Біляньского, виданий до духовенства й вірних львівської й перемиської єпархій 4. квітня 1795. р. в народній мові (хоча і в польській мові на другому місці).[2])

Дуже улегчували справу навчання релігії перші друковані катехизми о. Івана Могильницького в народній мові (в 1815—1833 р. р.), його буквар (1816 р.) і правила шкільні. Перемиський єпископ Михайло Левицький видав 8. грудня 1815. р. пастирське послання, що в ньому видав зарядження, щоб душпастирі уживали до навчання катехизмових правд виданого катехизму в рідній мові (1815. р.), що його розіслав для всіх церков перемиської єпархії, для вжитку кожночасного душпастиря. Це послання поручає теж душпастирям заохочувати вірних по всіх парохіях, щоб всі, що вміють читати, набули для себе цей катехизм і читали його по хатах для власного духового пожитку й своїх домашніх.[3]) Дуже пожиточну діяльність в цьому напрямі розпочало було Товариство священиків, заложене в 1816. р. в Перемишлі за єпископа Михайла Левицького, що поставило собі за завдання видавати в народній мові книжки для народу

---

[1]) Для висвітлення тієї справи заподаємо тут стан в жовківськім деканаті. Жовківський декан о. Симеон Склепкович прислав до Єп. Консисторії звіт з 9|XI 1793. р. і в ньому залучив катехизи трьох парохів: Добрусина, Глинська й Туринки. Катехизи пароха Туринки о. Алексія Пясецького і пароха Глинська о. Івана Ковшевича списані українською мовою, латинкою, а катехизи пароха Добрусина о. Івана Склепковича списані польською мовою. Інші парохи виказалися перед деканом тільки нормальними катехизмами, або заявили, що уживають сократичного методу, а писати катехизи, для них утяжливе. — Треба завважити, що українська мова цих катехиз є на ці часи надсподівано добра, багато гарніша від мови хочаб наших перших граматиків в першій половині 19. ст. а це тому, що ці душпастирі самі вчилися мови безпосередно від народу, без впливу великоруської книжної мови, що з нею змагалися у нас в 19. ст. Є в них деякі польонізми й сліди церковної мови.

[2]) Посланіе пастырское до духовенства и люду діецезіи лвовской и перемыской. W Lwowie Roku 1795. Drukiem Pillerowskim. — Послання багате змістом, пригадує і управильняє душпастирську обслугу з узгляднenням вимог, що їх спричинила централізація парохії в цьому часі.

[3]) Науку катехизму уділяли душпастирі в цих часах переважно в церкві, а зимою поручив єпископ в посланні відбувати цю науку в школі, як де була, в парохіяльному домі, або у вибраному домі якого парохіянина. Послання поручає душпастирям докладати старань, щоб родичі висилали діти на катехизмову науку і оспорювали їх вимівки й ухили від цих обовязків.

і виготовило було до друку між іншим теж і перший том гомілій (еляборати о. Данила Качанівського, о. Івана Могильницького і о. Петра Назаревича), але з незалежних причин, це товариство перестало діяти вже в зарані свого існування.

Дуже велике значіння в релігійному вихованні і в культурно-освітнім змаганні для народу має перемиський Синод з 1818. р., незнаний досі історикам, що під проводом єпископа (тоді вже митрополита) Михайла Левицького видав постанову закладати парохіяльні школи та видвигнув і зазначив, що навчання в рідній мові, це пригожий чинник в справі закладання шкіл і освіти народу.[1])

Добре це знане, яке значіння в справі закладання народніх шкіл та навчання в рідній мові мав Дякоучительський Інститут в Перемишлі, удержуваний ще в часі синоду в 1818. р. складками духовенства, в якому кандидати на учителів вчилися теж правильно й української мови.

Треба теж тут додати, що в змаганнях духовної епархіяльної влади подавати науку народові в його рідній мові пішов на руку і віденський уряд, що звертав увагу на шкільне виховання і вже при кінці 18. ст. видав більше шкільних декретів. Для розвою народної мови важний був декрет Надворної Комісії з 23/XI. 1812 р. Ч. 1859 про науку в народній мові по сільських школах.

Але треба теж зазначити, що ґубернія в 1816. р. видвигнула зі своєї сторони деякі труднощі в справі української мови в шкільництві. На письмо Єп. Ординаріяту з 13. серпня 1816. р. Ч. 132, в справі закладання парохіяльних шкіл, що в ньому зазначив він теж своє позитивне становище та висказав потребу рідної мови в шкільній науці, ґубернія відповіла письмом з 13. вересня 1816 р. Ч. 38957 (През. 25/I. 1817 Ч. 59), що в ньому взяла під увагу нову орґанізацію шкіл і узнаючи всі змагання Єп.

---

[1]) Див.: Synodus Dioecesana III. Art. c. — Для інформації заподається тут стан шкільництва в цьому часі в перемиській епархії, а саме: Крім Головної школи (Hauptschule) в Лаврові булив епархії трояні школи: 1) сільські (краєві) школи (Landschulen) в числі 32, що в них була вже системізована платня учителів, 2) школи в деяких місцевостях, що повстали з громадського або двірського фонду шкільного (Schulstiftung) і їх прийняв державний уряд до відома, 3) школи в місцевостях, де зголошені шкільні фундації ще не увійшли в життя. Від 1816. р. до 1819. р. повстало 383 шкільних фондацій, двірських і громадських на удержання учителів. (Див: Письмо Єп. Консисторії Переи. до ґубернії з 28.|III. 1820. р.)

Ординаріяту в справі заведення парохіяльних шкіл, оспорювала уживання української мови, а з осібна кирилиці в тривіяльних школах, тому що тієї мови уживається будьтоби тільки в книжках до набоженства, та запропонувала для української мови польську (латинську) азбуку. Таке неприхильне становище для української мови заняла була в цьому часі і осібна губерніяльна рада.

Проти цього запротестував епископ (вже тоді імен. митрополитом) Михайло Левицький, тільки з деяким малим успіхом.[1]) Але справа в суперечь всьому йшла природною конечністю вперед.

2. Перші проповідники в народній мові в престольній церкві в Перемишлі.

Коли по наших селах здавендавна було чути проповідь і катехизу в рідній мові народу, а в другій половині 18 ст. і особливо в перших двох десятках 19 ст. почалися на добре заходи й праця в цьому напрямі, то про більші міста не можна цього в рівному ступні сказати. Теж і в Перемишлі рідна мова увійшла в уживання в проповіді й катехизі пізніше, як по наших селах (не беручи тут під розвагу стану тієї справи в старих церквах перемиських в попередніх століттях). Та праця й заходи епархіяльної

---

[1]) Оборону української мови в школах (парохіяльних і тривіяльних) зредаґував крилошанин о. Іван Могильницький, що заховалася в чорновику, списана на 13 великих аркушах в німецькій мові з написом: „Abhandlung über die Zweckmässigkeit der ruthenischen Volkssprache in den gr. kath. Volksschulen.“ Заслужений, визначний автор вичерпує свою оборону у відповідях на поставлені три питання: 1. Чи в народніх школах має відбуватися наука в народній мові, чи в якій іншій мові? 2) Чи для українського населення (der ruthenischen Landbewohner) народною мовою є польська, чи українська мова і чи ці мови ріжняться між собою? 3) Чи українська мова для шкільної науки пригожа і так конечна, що не дасться заступити польською мовою між гр. кат. вірними без знівечення головної цілі навчання? — На перше питання відповідає автор, що виразне бажання цісаря і зарядження та подійсний стан стверджують, що в шкільній науці уживається своєрідної мови для кожної нації. На друге питання відповідає так: Що для гр. к. вірних в Галичині народною й рідною мовою є не польська, але українська і що вони обі ріжняться, стверджує це: 1) історія 2) повага достовірних письменників 3) щоденний досвід. Автор обширніше наводить ці докази і з осібна та третє питання виказує, що українська мова надається знаменито (vorzüglich) для шкільної науки і в цій мові духовна влада видавала вже для навчання релігійні книжки, проповіді та пастирські послання, що їх список автор долучив до тієї оборони. Учений автор з широким горизонтом зайняв ясне й непохитне становище, як муж великого ума й характеру, але теж і як великий душпастир з гарячим серцем для свого народу.

влади перемиської за навчання в рідній мові в сільських та маломійських школах мала свій наслідок в цьому напрямку і самому Перемишлі. Перемиський синод єпархіяльний в 1818. р. став помостом в переході й зворотом до рідної мови на проповідальниці в престольній церкві в Перемишлі, де залунала вона в проповіді на добру десятку літ перед виголошенням проповіди в рідній мові о. Маркіяном Шашкевичем у Львові.

Хто перший промовив у проповіді рідною мовою в престольній церкві в Перемишлі і коли це було, годі ще певно ствердити. Тому треба вважати за такого цього проповідника, що про нього є доказ, що таку проповідь говорив в найдавнішому році. До таких належать три неопресвітери, що їх списані проповіді в народній мові, які виголосили в катедральній церкві перемиській в часі пресвітерської практики в 1823. р., заховалися досі, а саме: Антін Ганчаківський, пізніший парох Завадки й декан ліського деканату, почесний радник Еп. Консисторії та окружний інспектор шкіл, що виготовив гомілію в українській мові в 1823 р., на хрестопоклонну неділю, Андрій Гвоздович, пізніший душпастир Тихані в дуклянському деканаті, що виготовив гомілю на квітну неділю і Антін Захаріяс, пізніший душпастар в Гировій, († 1830), що виготовив проповіді теж в 1823 р.: на квітну неділю, гомілю на празник Воскресення, на неділю Томину і на неділю про розслабленного.

Гомілії о. Ганчаківського і о. Гвоздовича списані в українській мові латинкою, а гомілії о. Захаріяса списані скорописною гражданкою.[1])

З 1825. р., лишилася гоміля на неділю вел.-посту Ігната Ганчаківського, пізнішого пароха Тарнави Гірної, а з 1826 р., заховалася гомілія на 23 неділю по Зісл. С. Д. списана в Перемишлі 30 листопада в українській мові Василем Гавришкевичем, пізнішим парохом в Новім Селі (любачівського деканату.[2])

---

[1]) Під еляборатами підписи авторів по латині, а підпис: Antonius Zacharias ще з додатком: Presbyterii g. c. Premisliensis Alumnus.

[2]) Під виробом написано: въ Перемишли дня $\frac{80}{13}$ 9 bris 826 Василии Гавришкіевѣчъ.—(Треба тут додати, що о. В. Гавришкевич, як душпастир був теж куратором деканальної бібліотеки і працював теж пером. Написав розправу про календарну рахубу з пасхалією під нагол: Часословъ

З 1827 заховалася гомілія, що її виголосив в катедральній церкві перемиській 25. лютня один з неопресвітерів (мабуть Іван Глушкевич).[1] Юрій Склепкович, пізніший парох Реклинця (†1831 8/X) лишив списану науку на Празник Христового Рiздва, а Іван Вапінський, пізніший парох Святкової, гомілії на 7. і 9. неділю по З. С. Д. До цього самого року належать теж гомілії: Михайла Грабського, пізнішого душпастиря в Колоденці, на 10. неділю по З. С. Д. і гомілії Теодора Лукашевського, пізнішого сотрудника в Мостах Великих, завідателя Реклинця, катедрального сотрудника перемиського і заразом учителя співу в Інституті Дяків, від 1835. р. пароха Радимна, а від 1841. р. крилошанина перемиської Капітули, а саме: гомілія на 17 нед. по З. С. Д.[2]), на 21. неділю по З. С. Д.[3]), і на св. Дмитрія[4]), та гомілія Миколи Турчанського пізнішого пароха Лютовиськ на 24. нед. по. З. С. Д.

З 1828. р. лишилися списані в українській мові такі гомілії неоприсвітерів: 1) Климента Турчмановича, пізнішого пароха Лімни, пароха Стрільбич, декана жукотинського й старосамбірського, округжного інспектора шкіл

или краткое изясненіе круговъ календарскихъ с долученіем о Пасцѣ Господней. Написаное В. Гавришкевичемъ парохомъ въ Новоселѣ. Року Христова 1844 отъ созданія міра 7352. — Захований рукопис обнимає 12 аркушів. При кінці праці заподав таблицю Пасхи в Східній і Західній Церкві від 1840—1910 р. і написав таке: „Кто далѣ пережіє, нехай собѣ по Єпактахъ самъ рахує. А може Господь Богъ дозволитъ намъ еще дочекати того часу, где и восточная церковъ новый календаръ прійме, злучимся съ Римлянами що ся тичитъ празнованя святъ, подобнѣ, якъ была злученая передъ запровадженіемъ нового календаря черезъ Григорія, а такъ будутъ всѣ католики на цѣлімъ свѣтѣ не тілко єдинѣми усти и єдинимъ сердцемъ, но и въ єдино время єдиного Бога въ Тройци Святій славити“. (Випис з оригіналу). — Зазначуємо, що ще передше трохи обширніше пояснення Пасхалії написав перем. крилош. о. Іван Могильницький в 1829. р.

[1]) Під виробом гомілії дописано автором по латині: Habita homilia ad Cathedr. Premisliensem die 25.a febr. 827 a G. (підпис скорочений). Виразно зазначив автор, що гомілію говорив в престольній церкві перемиській, тому не треба сумніватися, що й другі неопресвітери, що списали свої гомілії в українській мові голосили їх теж в престольній церкві.

[2]) Під виробом написано: Premisliae die 30 Septembris 827. Theod. Łukaszewski presbiter.

[3]) На обгортці виписав автор: Homilia na 21. niedziele po Z. S. D. przez Theodora Łukaszewskiego, Presbitera Diecezalnego, miana dnia 28. 8-bris 827, w kathedrze przemyskiej obr. gr. kath.

[4]) На обгортці автор виписав: Homilia na 5. Dymytraho Wełykomuczenyka przez Teodora Łukaszewskoho miana w kathedri peremyskiej ob. gr. dnia 7. 9-bris 827. — о. Теодор Лукашевський лишив по собі між іншим понад 200 проповідей в українській і польській мовах. Між ними є теж проповідь, що її голосив як питомець ґенеральної семинарії у Львові 22. жовтня 1826. р. в катедрі св. Юра в польській мові.

і п. радника Еп. Консисторії: гомілія на Стрітення, 2) Ігната Губчака, пізнішого пароха Дроздович, а опісля Квасенини: наука на неділю про митаря й фарисея, 3) Юліяна Гумецького, опісля пароха в Кривчі: гомілії на Сиропустну неділю і на 4 неділю посту. 4) неопресвітера Івана Рожойовського, що помер вже в 1829. р. як сотрудник в Любичі: гомілія на 3 неділю посту. 5) неопресвітера Михайла Борковського, опісля пароха Сторожів Великих: гомілія на 23. неділю по З. С. Д.

З 1829. р. лишилася проповідь на 18. неділю по З. С. Д. неопресвітера Павла Коцішевського, що опісля став парохом Люблинця Нового.

З 1830. р. збереглися такі українські проповіді: 1) на сиропустну неділю незнаного пресвітера,[1]) 2) на неділю Мироносиць теж незнаного пресвітера,[2]) 3) гомілія на 20. неділю по З. С. Д. Симеона Прислопського, що опісля став парохом Регетова і 4) наука на 23 неділю по З. С. Д. Діонізія Магурського, що був опісля парохом в Бобятині.

На цьому році кінчимо цей випис, а зазначуємо тільки, що такі проповіді зберіглися теж і з пізніших літ.

Кандидати духовного стану й пресвітери, що готовилися до душпастирування між народом в єпархії старалися приготовляти свої проповіді в рідній мові народу, щоб вірні розуміли добре їхню науку, тому і в престольній церкві перемиській перші заголосили проповіді в рідній мові ці неопресвітери, що до проповідей в рідній мові в єпархії одні з перших готовилися.

Ця потреба душпастирів голосити релігійні правди народові в його рідній мові стала конечністю вчитися тієї мови, укладати граматичні правила, пізнавати її красу, та витворити з неї літературну мову, здібну висказати найвищі правди й ідеї милозвучним, рідним словом. Це й спричинило її загальне в нас відродження.

Не від речі буде тут в кінці згадати, що теж по єпископі Івані Снігурськім зберіглися деякі українські проповіді (понад 40), а саме деякі з часів його душпастирювання у Відні (проповіді з р.р. 1813—1816), а інші, що їх голосив вже як перемиський єпископ.

подав єп. Григорій Лакота.

---

[1]) На першому листку назвище замазане чорнилом, лишилася тільки буква М. (імя) і слова: in ecclesia cathedrali. [2]) Під еляборатом підпис замазаний. лишилося тільки слово: пресвитеръ і Przemyśl, dnia 28 kwietnia 830.

о. Др Володимир Голинський.

МІСІЇ МІЖ ПОГАНАМИ.

IV.

Місійне освідомлення.

Ко́ль красны̀ но́ги благовѣствѹ̀ющихъ блага̀ѧ. (Рим. X. 15).

Поза загальними способами місійної співпраці, що про них була бесіда в попередному розділі, способами, що доступні для всіх вірних, усіх станів Церкви, є ще способи тільки для вибраних членів Церкви. Вони бо супонують, або вимагають дечого такого, на що не кожнього стати, а через те не кожний вірний може тими способами працювати в користь місії. Але й ці способи місійної співпраці в Церкві потрібні і тому годиться тепер дещо згадати і про спеціяльну співпрацю.

До різних спеціяльних способів місійної підмоги належить безсумніву пропаганда місійної ідеї та ширення й поглиблення освідомлення місійного обовязку серед вірних. Ширення місійного освідомлення має на цілі розбудити заінтересування місіями та запалити у вірних ревність і жертвенність в користь місій між поганами.

Про значіння й вагу, потребу й конечність місійної освіти нема потреби широко писати. Це ж бо таке самозрозуміле, що вистане трохи тільки застановитися над цією справою, щоби зрозуміти потребу й корисність ширення місійної ідеї. Як кожня інша ідея, щоби заінтересувати, захопити та пірвати до чину, мусить бути належно поширена, так само ідея місійної співпраці зможе осягнути намічену мету тільки через систематичну, постійну і правильну пропаганду. Заінтересувати загал вірних та розбудити жертвенність в користь місій можна тільки через освідомлення вірних про все що з місіями злучене, а в першу чергу про наш обовязок підмоги місіям та про різні способи, якими вірні різних станів можуть брати участь у всесвітнім апостоляті. Якщо між вірним не знаходимо зрозуміння обовязку підпомагати католицькі місії та малу або й ніяку заінтересуваність цими справами то це наглядний вияв браку відповідного освідомлення. Не можливо бо

загорітись любовію до того, чого не знаємо. Пізнання, освідомлення, пропаґанда мусить попередити усякі почини в ділі місійної співпраці. Ціла акція місійної співпраці залежить від вмілої й правильної пропаґанди.

Ширення, а радше поглиблення місійної освіти допускає степенування. Воно бо може бути вичерпуючо всесторонне, або тільки загальне що до деяких тільки місійних проблєм. Місійна освіта, що її посідають професори місіонольоґії по університетах, хоч як вона потрібна для цілої Церкви, не є конечна для звичайного вірного взятого окремо. Та хоч не всім потрібна однакова місійна освіта, все таки усім вірним однаково необхідне до певної міри знання цих справ. Послідовно необхідною являється відповідна пропаґанда цих ідей.

Полишивши на боці пропаґанду в формі призначеній для вищих образованих кругів чи навіть фахових знатоків місійних справ, займемося тільки проблємою ширення місійної освіти серед широких мас звичайних вірних. Щоб вистарчаюче зясувати проблєму ширення ідеї місійної співпраці серед загалу вірних, розберемо по черзі передувсім прикмети самого проповідника, що піднимається цього нелегкого обовязку, а віцтак різні способи ширення місійного освідомлення мас.

а) Проповідник місійної співпраці.

Пропаґатор місійної освіти, носій ідеї місійного співділання може бути кожний вірний. На ділі найкраще вивязуються з цього обовязку слуги Церкви — священики. Все бо що злучене зо ширенням Царства Божого на землі належить до стану духовного. В тій цілі священики дістають поосібні власти та станові ласки. Тому то їх маю на увазі в усьому, що відноситься до пропаґатора.

Завданням пропаґатора є доступним для себе способом поширювати місійне освідомлення серед мас, розбудити почуття обовязку вірних супроти місій між поганами та підпомагати почини й діяльність Церкви в ділі поширювання Євангелія. Це величне й взнеслe завдання носія місійної ідеї дуже важке. Щоби оцьому завданню якслід відповісти проповідник мусить посідати деякі небуденні прикмети, а саме: проповідник мусить мати апостольську любов, належне образування, велику второпність та правдиво католицьке розуміння справ.

Священик, чи хто небудь інший, що береться ширити ідею місійного співділання між вірними, повинен першзавсе відзначатися прикметами дійсного апостола. Він бо виступає як представник і заступник місіонарів-апостолів, що голосять Євангеліє в поганських краях. Годиться проте, щоб в очах вірних місіонарі були заступлені достойно їх божого післаництва. Тому то й заступник їх та носій великої ідеї повинен заєдно мати перед очима ту саму взнеслу мету, що її мають місіонарі, тобто ширення Царства Божого на землі, повинен посідати того самого що вони духа та такі самі чесноти: словом повинен відзначатися апостольською любовію Бога і душ. Святіший Отець Пій XI. в одній своїй бесіді на цю тему, сказаній дня 12. IX. 1932 до ревнителів молоді ось так означив прикмети пропаґатора: „Щоби бути добрим проповідником треба любити Г. Н. Ісуса Христа, треба любити Церкву, трема лобити душі; тільки оця потрійна любов може зродити правдивих і добрих ширителів“. На ділі інакше й бути не може. Подібно як місіонар на місіях без апостольської чесноти любови буде тільки звенячою міддю без духа й життя так і ширитель місійної співпраці вірних без потрійної любови Христа, Церкви й душ не осягне ніяких успіхів у своїй праці. Якже ж бо може запалити любов до слави Бога та спасіння душ, виставлених на небезпеку вічної смерти у других цей, що сам нею не загорів? Тільки чиста і надприродна любов Бога й душ, любов, що нею відзначався кожний правдивий Христовий апостол, дає силу до важкої і творчої праці та вінчає її тревалими, багатими успіхами. Палкі й з люблячого серця пливучі слова, хоч і не красноріччиві, ніколи не остають без відгуку зо сторони вірних. Не що інше а любов дає силу поконати усі трудности, встоятися серед невдач, незрозуміння чи навіть зраженого самолюбства, що не радо слухає про безінтересовну жертву в користь місій. Тільки палка любов до Христа й душ виносить правдивого апостола понад вузькі загумінки парохії, дієцезії, чи навіть рідного краю та вірлиним зором охоплює незмірний засяг діяння в стилі надлюдськім, католицькім, Христовім... Розбудити ентузіязм може тільки ентузіяст; а це не можливо без любови, що *„все зносить, всьому вірить, всього надіється, все перетерпить“*. (І. Кор. 13, 7). Розбудити безінтересовну любов спасіння душ зможе тільки цей, що може сказати з Апостолом народів: *„я всім у всьому годжу, не шукаючи що мені корисне, але що многим, щоби вони спаслися“*. (І. Кор. 10, 33,). д. б.